

Sivistysvaliokunnalle

Arenen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtakunnallisesta osaamistietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

HE 133-2025

Arene lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon ydinkohdat:

- ✓ Digitalisaation tehokas hyödyntäminen ja yhteiskunnan resurssien tehokas käyttö edellyttää hallinnonalojen ja jopa ministeriön sisäisen yhteistyön parempaa koordinaatiota ja johtamista.
- ✓ Käsiteltävissä olevan hallituksen esityksen taustalla on tärkeä ja kannatettava hallitusohjelman tavoite, mutta vaikuttavuus yksilölle ja yhteiskunnalle ei toteudu, elleivät teknologiset ratkaisut ja yhteensopivuus mahdollista osaamistarvetiedon (työmarkkina), kysynnän (oppija) ja tarjonnan (oppilaitos) kohtaantoa käytettävällä tavalla. Vasta tämä mahdollistaa esimerkiksi oppijan valintoja tukevan tekoälyn käytön.
- ✓ Tämä osaamistietovaranto on välttämätön, mutta ei riittävä edellytys, jotta koulutustarjonta ja ohjauspalvelut voidaan koota oppijalähtöiseksi ja laaja-alaisesti osaamisyhteiskuntaan palvelevaksi kokonaisuudeksi.

Digitaaliset palvelut ovat väistämättä yhä merkittävämpi osa tulevaisuuden osaamisyhteiskuntaa. Eri toimijoiden ja hallinnonalojen yhteiset tietotalustat ja sujuvat rajapinnat mahdollistavat oppijakeskeiset palvelut, manuaalisen työn minimoinnin sekä esimerkiksi tekoälyn hyödyntämisen. Nyt käsiteltävissä oleva osaamistietovaranto pyrkii täyttämään kaikki nämä edellytykset. Hallituksen esitys jättää kuitenkin muutamilta keskeiseltä osin epävarmaksi, toteutuuko tavoite.

Osaamistietovarannon eli Osaamispolun (JOD) ja korkeakoulujen Digivision tietotalaiden (opin.fi) kehittämistyötä on tehty pääosin omina kokonaisuuksina ja osin eritahtisesti, ja myös erilaisista lähtökohdista. Yhteiskunnan resurssien tehokkaan käytön ja vaikuttavuuden näkökulmasta yhteistyö ja yhteensovittaminen on kuitenkin välttämätöntä. Tässä ministeriöiden sisäinen ja välinen (TEM-OKM) ohjaus ja koordinaatio ovat äärimmäisen tärkeitä. Tämä valmisteluprosessi osoittaa osaltaan, ettei se edelleenkään toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Toimijoita on paljon, joilla jokaisella on autonomiaa ja erilaiset sopimussuhteet ja tehtävät. Tämä vaikeuttaa kokonaisuohjausta.

Nyt käsiteltävissä oleva HE perustuu pitkälti yksittäisen osaamistietovarannon käytön laillisiin (tietoturva, tietosuoja) ja hallinnollisiin (toimivaltasuhteet, kustannukset) edellytyksiin. Esimerkiksi korkeakoulujen opetustarjonnan hyödyntämisen edellytykset jäävät monelta osin epäselviksi.

Nyt käsiteltävissä olevan Osaamispolun ja korkeakoulujen rakentaman Opin.fi:n tulee käyttää yhteentoimivaa eli samaa osaamisprofiilia, jotta opiskelija löytää kaiken opintotarjonnan samalla haulla eikä se edellytä kahden tai jopa useamman erillisen profiilin käyttöä. Korkeakoulujen näkökulmasta olennaisinta on, että niiden tarjonta ja rajapinnat ovat mahdollisimman helposti yhteydessä Osaamispolun tietoon ja näin myös oppijan käyttämiin hakutoimintoihin.

Toimeenpanossa tulee varmistaa, ettei tarjontatiedon tallentamista tarvitse tehdä manuaalisesti korkeakouluissa vaan että Opetushallitus/CSC rakentaa rajapinnat rekisteriin Opin.fi:stä tai suoraan korkeakoulujen järjestelmistä. Osaamispolun ja opin.fi yhteentoimivuus on varmistettava kaikkia yhteentoimivuuden tasoilla.

Hallituksen esityksessä tulee varmistaa, että korkeakoulut voivat joko yhdessä tai erikseen ostaa opetushallitukselta täydentäviä palveluja esimerkiksi opintopolkuun. Opetushallituksen palveluiden saatavuus ja toimivuus ovat Osaamispolun käytettävyyden ja vaikuttavuuden kannalta täysin keskeistä. Opintopolku on esimerkiksi monelta osin vanhentunut ja aiheuttaa jatkuvasti korkeakouluille paljon ongelmia.

Osaamistietovarannon kehittämisessä on varmistettava, että teknologiset ratkaisut ja rajapinnat mahdollistavat laajasti osaamisen kysyntätiedon keräämisen ja käytön. Tämä tarkoittaa sitä, että alustan tulee voida tekoälyn avulla yhdistää kysyntä (oppijan kiinnostus), tarjonta (koulutustarjonta) ja osaamistarvetieto (esim työpaikkailmoitukset) ilman manuaalisesti täydennettäviä asiasanoja. Eli oppija löytää erityyppisen koulutustarjonnan esimerkiksi syöttämällä ChatGPT:hen "minua kiinnostavat kasvit ja eläimet, miten voin kouluttautua".

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja